

Τ3

Ο κ. Στ. Μάνος ξεκίνησε την καριέρα του στη θέση του υπουργού Εθνικής Οικονομίας αποκαλύπτοντας, δίχως κανένα δισταγμό, στην κοινή γνώμη το περιεχόμενο - δυσμενές για τους προκατόχους του - εκθέσεων διεθνών οργανισμών. Με την εφτενική έκθεση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) προτίμησε να ενημερώσει κατ' αρχάς το υπουργικό συμβούλιο.

Ισως γιατί το ΔΝΤ εφέτος, για πρώτη φορά μετά από πάρα πολλά χρόνια, βρήκε μερικά καλά λόγια να γράψει για την οικονομική πολιτική της χώρας. Στο κάτω - κάτω, το επιτελείο του κ. Στ. Μάνου δεν έκανε τίποτε που να απέχει από τις «συνταγές» των τεχνικρατών του έγκυρου και αυστηρού διεθνούς οργανισμού. Με δική του προτροπή ήλθαν, συμβούλευσαν και έγιναν «διάσημοι» οι ειδικοί του Ταμείου, για θέματα τεράστιας σημασίας όπως η πάταξη της φοροδιαφυγής και η αναμόρφωση του ασφαλιστικού συστήματος: στην ίδια κατεύθυνση αναμένεται, στα τέλη Ιουνίου, η άποψη του ΔΝΤ για τη θέσπιση της ανεξαρτησίας της κεντρικής τράπεζας.

Το Ταμείο όμως, όπως όλοι οι διεθνείς οργανισμοί (τις επόμενες ημέρες θα γίνει γνωστή και η έκθεση του ΟΟΣΑ από το Παρίσι) συμφωνούν με την πολιτική των κυβερνήσεων περισσότερο για να τους υπενθυμίσουν ότι δεν κάνουν όλα όσα έχουν εγγράψει στο πρόγραμμά τους ή έχουν «υποσχεθεί». Για να υπογραμμίσουν τους κινδύνους σε πε-

ρίπτωση που δεν ληφθούν «εδώ και τώρα» περισσότερα μέτρα προς την ίδια επικροτούμενη κατεύθυνση.

Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι το κεντρικό συμπέρασμα του ΔΝΤ (και βεβαίως του ίδιου του υπουργού) είναι ότι τώρα που έχουμε κάνει «σημαντικά βήματα για τη μείωση σημαντικών οικονομικών και διαρθρωτικών ανισορροπιών» θα ήταν μεγάλο λάθος να εγκαταλειφθεί το οικονομικό πρόγραμμα.

Το παράδοξο όμως είναι πως ο κ. Μάνος διαβεβαιώνει ότι «σε καμία περίπτωση» δεν θα είναι αυτός που θα εισηγηθεί την επιβολή νέων φόρων, χωρίς να είναι, βεβαίως, σε θέση να διαψεύσει τον οργανισμό όταν διαπιστώνει ότι το πρόγραμμα «στηρίζεται υπέρμετρα στην προσδοκία μεγάλης αύξησης των εσόδων». Το ίδιο κάνει απέναντι στην παρατήρηση ότι «η σημειούμενη υστέρηση εσόδων πρέπει να αντισταθμισθεί με νέα μέτρα για την ενί-

σχυρή τους». Καμία απάντηση δεν έδωσε ο υπουργός στην παρατήρηση του Ταμείου σύμφωνα με την οποία, «χωρίς ουσιαστικές διορθώσεις τώρα, θα καταστούν ανέφικτα τα πρωτογενή πλεονάσματα (του προϋπολογισμού - Σ.τ.Σ.) που απαιτούνται και προβλέπονται για την περίοδο από το 1994 και μετά».

Χαρακτηριστικό σημείο (ανάμεσα σε άλλα), το οποίο επίσης δεν απεκάλυψε στους συναδέλφους του ο υπουργός, είναι η επιμονή με την οποία επανέρχεται το ΔΝΤ (όπως και όλοι οι άλλοι διεθνείς οργανισμοί) στην ανάγκη να βρίσκεται στο επίκεντρο των διορθωτικών ενεργειών «η περικοπή δαπανών του κράτους και του ευρύτερου δημόσιου τομέα, με θαρραλέα αντιμετώπιση του προβλήματος υπερβάλλοντος προσωπικού».

Κατά τον ίδιο τρόπο που δεν τα λείει όλα στους συναδέλφους του υπουργούς, ο κ. Μάνος δεν απεκάλυψε στη συνέντευξη των ελλήνων βιομηχάνων έ-

να άλλο σημείο της έκθεσης, το οποίο πάντως τους ενδιαφέρει άμεσα: «Τα επιτόκια της κεντρικής τράπεζας πρέπει να είναι τόσο αυστηρά (δηλ. θετικά - Σ.τ.Σ.)» λένε οι τεχνικράτες του ΔΝΤ, «όσο υπογορεύει η προτεραιότητα του αντιπληθωριστικού στόχου».

Εξαιρετική σημασία έχει, τέλος, η παρατήρηση της έκθεσης σχετικά με τον κατάλληλο χρόνο και τη σωστή συναλλαγματική ισοτιμία με την οποία θα πρέπει να επιδιωχθεί η ένταξη της δραχμής στον Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών της ΕΟΚ. Οι άνθρωποι του Ταμείου, σε μια σημαντική αλλαγή της συνήθους τοποθέτησής τους, δεν προτείνουν (έστω και διακριτικά) να προηγηθεί της προσπάθειας σταθεροποίησης της οικονομίας μια υποτίμηση ή ταχύτατη διολίσθηση της δραχμής: «Προτού καθορισθεί οποιαδήποτε σταθερή ισοτιμία στα πλαίσια του ευρωπαϊκού συστήματος ισοτιμιών, πρέπει να προηγηθεί δραστική πτώση του πληθωρισμού και ουσιαστικής παραπέρα δημοσιονομικής βελτίωσης» σημειώνουν. Για να υπενθυμίσουν πως, σύμφωνα με την πρόσφατη εμπειρία και άλλων χωρών, «το χρονικό σημείο εισόδου στο Σύστημα πρέπει να είναι συμβατό όχι μόνο με την τρέχουσα κατάσταση της οικονομίας αλλά και με ευρύτερες προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης, επενδύσεων και εξαγωγών».

Χ. Α. Παπαδημητρίου

Τα «Συμπεράσματα» του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

ΜΕΤΑ την περιγραφή των εξελίξεων στην ελληνική οικονομία και την καταγραφή των κυβερνητικών μέτρων, οι εμπειρογνώμονες του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου καταγράφουν τις προτάσεις, τις παρατηρήσεις και τις κριτικές τους. Το κείμενο αυτό των «Συμπερασμάτων» έχει ως εξής:

«Η Ελλάδα έχει πλέον κάνει σοβαρά βήματα προς την κατεύθυνση της άρσης των σοβαρών οικονομικών ανισορροπιών και διαρθρωτικών δυσκαμψιών που χαρακτηρίζουν την οικονομία της. Το έλλειμμα του δημόσιου τομέα έχει μειωθεί δραστικά από τα μέγιστα επίπεδά του της περιόδου 1989-90. Τον περασμένο χρόνο η κυβέρνηση αντέδρασε στις σημειωμένες τάσεις απόκλισης από τους δημοσιονομικούς στόχους του προγράμματος υιοθετώντας έκτακτο πακέτο σημαντικών μέτρων που αύξησαν τα έσοδα, ενώ διατηρήθηκε η τάση σχετικής συρρίκνωσης των πρωτογενών δαπανών.

Παρ' όλη την ως σήμερα προσαρμογή, ωστόσο, ο πληθωρισμός επιμένει σε επίπεδα σημαντικώς υψηλότερα απ' ό,τι στην υπόλοιπη Ευρωπαϊκή Κοινότητα και οι τάσεις δημοσιονομικής συρρίκνωσης δεν έχουν παγιωθεί. Οι χρηματοπιστωτικές αγορές δεν έχουν ακόμη πεισθεί ότι η προγραμματισθείσα συνολική μεσοπρόθεσμη προσαρμογή θα υλοποιηθεί πλήρως και ότι η πτώση του πληθωρισμού θα συνεχισθεί, πράγμα που συντηρεί τα επιτόκια σε υψηλά επίπεδα. Όπως και η κυβέρνηση αναγνωρίζει, στην αμέσως προσεχή περίοδο και προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της σύγκλισης με τους κοινοτικούς εταίρους και της μόνιμης οικονομικής ανάκαμψης, κρίσιμης σημασίας θα είναι η εφαρμογή, με επιμονή και συνέπεια, του δημοσιονομικού προγράμματος και η συνέχιση των διαρθρωτικών αλλαγών.

Στο κυβερνητικό πρόγραμμα η έμφαση ορθώς τοποθετείται στην ανάγκη εξυγίανσης του προϋπολογισμού. Το βαρύ δημόσιο χρέος, που σωρευόταν από τις οικονομικές πολιτικές του παρελθόντος, συνεπάγεται όλο και μεγαλύτερη δαπάνη για την εξυπηρέτησή του και απαιτεί, στα επόμενα χρόνια, μεγάλα πρωτογενή πλεονάσματα, προκειμένου να διασφαλισθεί η βιωσιμότητα των δημοσιονομικών διαχειρίσεων και να πεισθούν οι φορείς οικονομικής δραστηριότητας ότι το συνολικό έλλειμμα θα ελέγχεται και ο πληθωρισμός θα μειώνεται κατά τρόπο μόνιμο. Επειδή υπάρχει πιθανότητα οι μακροοικονομικές εξελίξεις να είναι λιγότερο ευνοϊκές από αυτές που στήριξαν τις υποθέσεις του προγράμματος κατά τη χάραξή του, είναι ενδεχόμενο να απαιτηθεί αρχική πρωτογενής δημοσιονομική προσαρμογή ακόμη μεγαλύτερη από αυτήν που ήδη προβλέπεται, ιδίως αν πρόθεση είναι να τηρηθούν τα χρονοδιαγράμματα του

Μάαστριχτ. Η εξέταση των εναλλακτικών σεναρίων μακροοικονομικής πολιτικής δείχνει ότι, σε όλες τις εναλλακτικές περιπτώσεις, πειστική είναι η ανάγκη να επιτευχθεί δημοσιονομική προσαρμογή τουλάχιστον τόσο όση προβλέπεται από το πρόγραμμα σύγκλισης για τα πρώτα χρόνια.

Λόγω της δυναμικής και αμφίδρομης σχέσης μεταξύ ελλειμμάτων και χρέους, σχετικώς μεγαλύτερη δημοσιονομική προσαρμογή απαιτείται στα αρχικά κυρίως στάδια της περιόδου σύγκλισης. Αυτό δεν αφήνει κανένα περιθώριο για τυχόν αποκλίσεις από τους στόχους του προϋπολογισμού 1993. Οι εκτιμήσεις, όμως, των τεχνικών υπηρεσιών του ΔΝΤ δείχνουν ότι, αν δεν ληφθούν πρόσθετα μέτρα, το δημοσιονομικό έλλειμμα του 1993 θα υπερβεί το αρχικώς προϋπολογισθέν. Πρέπει, συνεπώς, να γίνουν αμέσως διορθωτικές κινήσεις, που εξάλλου μνημονεύονται και στο πρόγραμμα σύγκλισης. Τέτοιες κινήσεις θα διευκόλυναν επίσης να επιτευχθεί η επιπλέον

βελτίωση που απαιτείται και προβλέπεται για το 1994.

Ενδεικνύουμένη, υπό τις περιστάσεις, είναι η παραπέρα μείωση των δαπανών, ιδίως εν όψει του μεγάλου μεγέθους του δημόσιου τομέα. Ήδη το πρόγραμμα της κυβέρνησης στηρίζεται υπέρμετρα στην προσδοκία μεγάλης αύξησης των εσόδων. Αν, όμως, δεν καταστεί δυνατόν να εξερευνηθούν στην τρέχουσα περίοδο τομείς όπου η παραπέρα περικοπή δαπανών είναι εφικτή, η σημειούμενη υστέρηση εσόδων πρέπει να αντισταθμισθεί με νέα μέτρα για την ενίσχυσή τους. Οι ενέργειες που ήδη γίνονται για να διευρυνθεί η φορολογική βάση και να βελτιωθεί η αποδοτικότητα του μηχανισμού φοροσυλλογής είναι προς την ορθή κατεύθυνση. Ωστόσο, επειδή το προσδοκώμενο αποτέλεσμα τους, ιδίως στα πρώτα χρόνια του προγράμματος, φαίνεται να έχει υπερεκτιμηθεί, η επιβολή νέων φορολογικών μέτρων δεν πρέπει να αποκλείεται. Χωρίς ουσιαστικές διορθώσεις τώρα, θα κατα-

στούν ανέφικτα και τα πρωτογενή πλεονάσματα που απαιτούνται και προβλέπονται για την περίοδο από το 1994 και μετά. Στο επίκεντρο των διορθωτικών ενεργειών πρέπει να είναι η περικοπή δαπανών του κράτους και του ευρύτερου δημόσιου τομέα, με θαρραλέα αντιμετώπιση του προβλήματος υπερβάλλοντος προσωπικού.

Τον περασμένο χρόνο η πορεία των διαρθρωτικών αλλαγών επιταχύνθηκε, κυρίως με την ιδιωτικοποίηση ορισμένων μεγάλων επιχειρήσεων που ανήκαν στο κράτος και την από μακρού αναμενόμενη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος. Υπάρχουν, ωστόσο, πολλά ακόμη περιθώρια περαιτέρω διαρθρωτικών αλλαγών. Στον χώρο των ιδιωτικοποιήσεων υπάρχουν ακόμη κρατικά ελεγχόμενες επιχειρήσεις που επιβαρύνουν τον προϋπολογισμό και την οικονομία, ενώ πιο τολμηρά μέτρα θα μπορούσαν να ληφθούν στον τομέα της απελευθέρωσης των αγορών.

Ο στόχος που έθεσε η κυβέρνηση για μείωση του πληθωρισμού απαιτεί σφιχτή νομισματική πολιτική. Η συντελούμενη ταχεία αναμόρφωση του πιστωτικού συστήματος και η προβλεπόμενη για το τρέχον έτος πλήρης κατάργηση της νομισματικής χρηματοδότησης του κράτους καταινούν, όπως επιβάλλεται, σε μεγαλύτερη ανεξαρτησία της νομισματικής πολιτικής. Εκείνο που απαιτείται, ιδίως εν όψει των πρόσφατων απογοητευτικών επιδόσεων στον τομέα του πληθωρισμού, είναι να ενισχυθεί περαιτέρω η αξιοπιστία της νομισματικής πολιτικής, με τη σταθερότητα και συνέπεια της. Τα επιτόκια της κεντρικής τράπεζας πρέπει να είναι τόσο αυστηρά όσο υπογορεύει η προτεραιότητα του αντιπληθωριστικού στόχου. Ευπρόσδεκτη θεωρείται η σχεδιαζόμενη νομοθεσία που αποβλέπει στην ενίσχυση της ανεξαρτησίας της κεντρικής τράπεζας. Ωστόσο, η ελευθερία της τράπεζας να εξυπηρετεί τον στόχο της σταθερότητας τιμών οριοθετείται αφενός από το μέγεθος του χρέους και των δανειακών αναγκών του κράτους και αφετέρου από τη βραχυπρόθεσμη διάρθρωση του δημόσιου χρέους.

Μετά το 1990 το εξωτερικό ισοζύγιο σημείωσε βελτίωση και η ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων ανέκτησε τμήμα των προηγηθεισών απωλειών, καθώς η συγκράτηση των πραγματικών μισθών και η απομάκρυνση υπερβάλλοντος προσωπικού κατέληξαν σε συγκράτηση του κόστους των εμπορευσιμων αγαθών. Η ακολουθούμενη πολιτική ισοτιμίας εξυπηρετεί τον στόχο μείωσης του πληθωρισμού, προβλεπόμενης κυλιόμενης προσαρμογής της ισοτιμίας όχι μεγαλύτερη από τις προσδοκώμενες διαφορές πληθωρισμών. Για την επιτυχία της πολιτικής αυτής, ιδίως σ' ένα περιβάλλον με συνεχώς ενισχυόμενη ελευθερία στις κινήσεις κεφαλαίων, ουσιαστικές είναι να ακολουθείται συνέπης και συμβατή δημοσιονομική και νομισματική πολιτική και να υποστηρίζεται η όλη προσπάθεια από τους φορείς και μηχανισμούς που διαμορφώνουν τις τιμές και τις αμοιβές, ώστε να αποφεύγονται οι απώλειες ανταγωνιστικότητας κόστους. Κρίσιμη σημασία, στην προκειμένη περίπτωση, θα έχει το αποτέλεσμα των συλλογικών διαπραγματεύσεων που βρίσκονται σε εξέλιξη. Εξάλλου, προτού καθορισθεί οποιαδήποτε σταθερή ισοτιμία, στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Συστήματος Ισοτιμιών (ERM), πρέπει να προηγηθεί δραστική πτώση του πληθωρισμού και ουσιαστικής παραπέρα δημοσιονομικής βελτίωσης. Όπως έδειξε η εμπειρία άλλων χωρών, το χρονικό σημείο αρχικής εισόδου στο ERM πρέπει να είναι συμβατό όχι μόνο με την τρέχουσα κατάσταση της οικονομίας, αλλά και με τις ευρύτερες προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης, επενδύσεων και εξαγωγών».

Ο «πονοκέφαλος» του ισοζυγίου

ΤΗΝ ΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ τους ότι τελικά οι στόχοι για το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών θα επιτευχθούν εξέφραζαν την προηγούμενη εβδομάδα κορυφαία στελέχη της Τραπεζής της Ελλάδος. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των ιδίων στελεχών, οι πρόσφατες πράξεις του διοικητή της Τραπεζής της Ελλάδας με τις οποίες απελευθερώθηκε μια σειρά κινήσεων κεφαλαίων περιλαμβάνουν τις ασφαλιστικές δικλίδες με τις οποίες μπορεί να αντιμετωπισθούν τυχόν πιέσεις στο εθνικό νόμισμα.

Ετσι, η απαγόρευση δημιουργίας χρεωστικών υπολοίπων στους λογαριασμούς όψεως που μπορούν να τηρούν οι κάτοικοι του εξωτερικού στις ελληνικές τράπεζες και κυρίως η απαγόρευση της χορήγησης δανείων σε δραχμές που έχουν διάρκεια μικρότερη του ενός έτους καθιστούν τουλάχιστον αυτή τη στιγμή όχι μόνο «επικίνδυνο» αλλά και ιδιαίτερα ακριβό τον δανεισμό σε δραχμές προκειμένου να προκληθούν πιέσεις στο νόμισμα. Το στοιχείο αυτό αποτελεί, σύμφωνα με εκτιμήσεις αρμοδίων τραπεζικών παραγόντων, ένα σημαντικό εμπόδιο που θα πρέπει να αντιμετωπίσουν όσοι προσπαθήσουν να «πιέσουν» τη δραχμή. Παράλληλα διευκρινίζουν ότι με τις απελευθερώσεις μιας σειράς πράξεων σε συνάλλαγμα οι τεχνικές περιορισμού του «κινδύνου» που χρησιμοποιήθηκαν τους τελευταίους εννέα μήνες στις χρηματαγορές της

Ευρώπης μπορούν να χρησιμοποιηθούν και τώρα, αλλά αυτό απαιτεί σημαντικά κεφάλαια και πλήρη γνώση των συναλλαγματικών τεχνικών.

Πάντως, το καλύτερο «όπλο» που διαθέτουν αυτή τη στιγμή στο οπλοστάσιό τους οι αρμόδιες αρχές που ελέγχουν την πιστή εφαρμογή της συναλλαγματικής πολιτικής είναι τα επιτόκια, αλλά και το γεγονός ότι η δραχμή δεν είναι στον Μηχανισμό και έτσι τα περιθώρια διακύμανσής της δεν είναι αυστηρά προκαθορισμένα. Στα πλαίσια αυτά μάλιστα δεν είναι λίγοι εκείνοι που συνδέουν την ένταξη της δραχμής στον Μηχανισμό με την πλήρη απελευθέρωση της κίνησης των κεφαλαίων, δηλαδή τον Ιούνιο του 1996.

Αρμόδιο στέλεχος μάλιστα τόνισε χαρακτηριστικά ότι η κατάργηση των περιορισμών στην κίνηση των βραχυπρόθεσμων κεφαλαίων προϋποθέτει ότι τόσο ο πληθωρισμός όσο και τα επιτόκια θα πρέπει να κινούνται σε επίπεδα ανάλογα με εκείνα των υπολοίπων κρατών - μελών της ΕΟΚ. Σε αντίθετη περίπτωση, συμπλήρωσε, η απελευθέρωση της κίνησης των βραχυπρόθεσμων κεφαλαίων μπορεί να ανατρέψει όχι μόνο τη συναλλαγματική πολιτική αλλά και το ισοζύγιο.

Η εξέλιξη του ισοζυγίου πληρωμών πάντως αποτελεί μεγάλο «πονοκέφαλο» και για το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και για τον λόγο αυτόν ο κ.

Στ. Μάνος δεν σταματά να επαναλαμβάνει σε όλους τους τόνους ότι η αβεβαιότητα και οι αμφιβολίες για την απόδοση των τοποθετήσεων σε δραχμές «ενδέχεται να έχουν ως αποτέλεσμα τη μετακίνηση κεφαλαίων προς άλλες τοποθετήσεις, με συνέπεια πιέσεις στα επιτόκια και το ισοζύγιο πληρωμών».

Πάντως, η νέα κρίση στο ευρωπαϊκό νομισματικό σύστημα που οδήγησε στην υποτίμηση της ισπανικής πεσέτας και του πορτογαλικού εσκούδο μπορεί να θεωρηθεί και ως «άσκηση επί χάρτου» για τις αρμόδιες αρχές, αφού ουσιαστικά συνέπεσε με την ανακίνωση των πράξεων του διοικητή της Τραπεζής της Ελλάδας για την απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων (εκτός των βραχυχρόνιων). Κορυφαίος παράγων της Τραπεζής της Ελλάδας σε ερώτηση σχετικά με το πώς θα αντιμετωπιζόταν ανάλογη πίεση της δραχμής περιορίστηκε να πει: «Με τον μηχανισμό των επιτοκίων».

Αυτό όμως που θα πρέπει να σημειωθεί είναι ότι αυτή τη στιγμή ουσιαστικά στις αρμόδιες αρχές επικρατεί «συγκρατημένη αισιοδοξία» σχετικά με την πορεία του ισοζυγίου, αφού, όπως χαρακτηριστικά τονίζουν, «οι απρόβλεπτοι παράγοντες μπορεί να ανατρέψουν οποιονδήποτε σχεδιασμό».

Γ. Σιώτος